

NAUČNÁ STEZKA PRAŠIVÁ

První úvahy o vybudování naučné stezky na Prašivou spadají do konce první poloviny roku 2006 a jsou spojeny s iniciativou Miroslava Lyska. Iniciátor ji postupně začal projednávat a ujasňovat s mnoha subjekty, kterých by se její realizace mohla týkat a jejímu organizování se v různých podobách věnoval dále až do stádia realizace. Podstatou naučné stezky je popularizace důležitého turistického cíle a zároveň poutního místa na Malé Prašivé, kde se nachází od r. 1640 [dřevěný kostel sv. Antonína Paduánského](#) a kde v r. 1921 vybudovala Pobeskydská jednota slezská svou turistickou chatu, spravovanou dnes Klubem českých turistů, odborem Frýdek-Místek. Protože výstupové cesty sem míří z mnoha míst a realizace nechtěla opomenout žádné východiště, vzniklo originální řešení. Jde celkem o šest naučných tras směřujících do jediného bodu, vytvářejících svou podstatou hvězdicí. Takovýto hvězdicový tvar naučné stezky je přitom celonárodní raritou.

Důležitým mezníkem přípravy bylo systematické shrnutí informací ve formě úvodní studie, zpracované za finanční podpory Plzeňského Prazdroje a. s., reprezentovaného v regionu, kde je stezka lokalizována, Pivovarem Radegast. V této fázi do projektu vstoupilo Sdružení obcí povodí Morávky (SOPM), které se stalo po právní stránce nositelem projektu. Po celou dobu od chvíle zpracování studie až po výslednou realizaci jej zastupovala a činnost SOPM koordinovala jeho předsedkyně Dana Vlčková. Studie byla dokončena v únoru 2008 jako maximální varianta s téměř 40 informačními prvky.

Poměrně složitý proces projednávání vybudování naučné stezky s dotčenými subjekty, který směřoval k vydání územních souhlasů u tří stavebních úřadů - v Raškovicích, Dobré a Hnojníku - snížil počet prvků na 28. Z toho jde o 26 informačních tabulí a 2 výhledová panoramata. Územní souhlasy a související ohlášení stavby vydaly stavební úřady ke konci roku 2009. Ze SOPM se do projektu zapojily Morávka, Pražmo, Raškovice, Vyšní Lhoty, Nižní Lhoty, Nošovice, Dobruška a Vojkovic. SOPM zároveň přizvala ke spolupráci také tři obce ze sousedních mikroregionů. Ze Sdružení obcí povodí Stonávky se k projektu připojily obce Hnojník a Komorní Lhotka a z Mikroregionu Žermanické a Těrlické přehrady obec Horní Domaslavice.

Paralelně s vyřizováním územních souhlasů se začalo pracovat také na přípravě žádosti o dotaci. Šlo o žádost podávanou do „Operačního programu přeshraniční spolupráce 2007 – 2013 Česká republika – Polská republika pro realizaci mikroprojektů“. Její podání bylo umožněno existencí partnera na polské straně hranice, kterým se z vlastní iniciativy stalo „Stowarzyszenie Kulturalno-społeczne Karola Miarki w Pielgrzymowicach“ (obec Pawłowice). Žádost byla podána počátkem roku 2010 a schválena v březnu 2010. V květnu 2010 se pak přistoupilo k samotné realizaci, která byla postupně dokončována v měsících září a říjnu 2010 instalací naučných prvků v terénu, vydáním samostatné mapy a slavnostním otevřením.

Kromě informační hodnoty pro návštěvníky může naučná stezka poskytnout nové informace i zdejšími obyvatelům. V každé obci, kterou prochází, je jedna tabule věnována základním místním informacím - rozloze a počtu obyvatel obce, její poloze vůči okolním sousedům, historickým faktům, historickým a přírodním zajímavostem a - pokud jsou s obcí spojeny - i významným osobnostem. Naučná stezka Prašivá tak má potenciál podporovat pozitivní vztah obyvatel k regionu, ve kterém žijí.

A. Moravčanská naučná větev

A. 1. Turistika a zajímavosti na Morávce

Obec Morávka patří od konce 19. století k vyhledávaným turistickým cílům. Hlavním motivem od počátku byla a nadále zůstává krása zdejší přírody. Celé území obce spadá do Chráněné krajinné oblasti Beskydy a evropsky významné lokality Natura 2000.

Nejhodnotnější části jsou prohlášeny za maloplošná chráněná území. Jde o přírodní rezervace Travný a Travný potok nebo přírodní památku Byčinec. Z turistického pohledu zaujmou návštěvníka především výhledy na horské panoráma v České republice výjimečné karpatské krajiny, klid hlubokých údolí, divokost jejich horských bystřin a krása horalských dřevěnic rozetých od břehů potoků až po hřebeny hor. Nejvyšším bodem je vrchol Travného – 1203 m. n. m.

Dochované památky jsou dokladem tradičního vztahu místních obyvatel ke křesťanským hodnotám. Téměř každé horské údolí ukrývá nějaký dřevěný nebo kamenný kříž, či alespoň obrázek s náboženskou tematikou. Jde obvykle o prosté stavby, které odpovídají finančním možnostem nelehkého života zdejších horalů, o to více snad dokládající jejich potřebu vyjádřit v této formě své životní přesvědčení. Novodobou památkou, která má podobnou souvislost, je pamětní deska v údolí Lúčky, v místě odkud byl v r. 1999 vytěžen vánoční smrk pro Vatikán.

Složitě a místy tragické období pro Morávku, období 2. světové války, připomíná hned několik památníků a pamětních desek. Ten nejznámější je Noční přechod v Lipovém od sochaře Miloše Zety, který má statut národní kulturní památky. Další nalezneme na Malém Travném, na Zajičorce nebo pod hrází přehrady. Stanný soud z 14. 12. 1944 připomíná pamětní deska na restauraci Partyzán, autenticky tam, kde se soud konal.

Významnou zajímavostí je rovněž přehrada Morávka. Základní technická data jsou uvedena na informačních tabulích v jejím okolí. Povodí Odry je instalovalo u hráze a v ústích údolí s největšími přítoky – tj. na konci údolí Slavíče, kde se do přehrady vlévá stejnojmenný potok, a na Uspolce, kde do Morávky přitéká potok Skalka. U hráze se nachází také mohyla s pamětní deskou věnovanou staviteli beskydských přehrad Bohuši Janečkovi. Obec Morávka má již od první poloviny 20. století tradičně hustou a dobře udržovanou síť pěších značených cest, z nichž nejzajímavější je hřebenová trasa z Bílého kříže po Prašivou. K nim novodobě přibýly i značky cyklotras, hipostezek a v zimě značený a upravovaný běžecký okruh na Malém Travném, který navazuje na sjezdovku Sviňorky. K orientaci návštěvníků v složitém terénu pomáhá od roku 2007 také systém směrovek navádějící do jednotlivých horských údolí.

Z Lipového vychází další dvě naučné stezky. Naučná stezka Prameny Morávky informuje na 9 zastaveních o různých tématech společenského a hospodářského života v okolí horního toku této řeky, včetně historie turistiky nebo historie školství na Morávce. Naučná stezka Wolfram opět na 9 zastaveních přibližuje dramatické okolnosti působení a portréty jednotlivých členů paraskupiny Wolfram, která byla vysazena v údolí Morávky v září 1944. Při návštěvě různých tradičních míst na Morávce a v jejím blízkém okolí lze zakoupit hned několik turistických známek. Jsou k dostání na Visalajích, na Bílém Kříži a na horských

chatách na Slaviči, na Kotaři a na Prašivé. Vlastní turistickou známku má i Naučná stezka prameny Morávky, která je k dispozici na místním obecním úřadě.

V obci existuje celá řada možností občerstvení, stravování i ubytování, zajišťovaná soukromými subjekty. Často poskytují také speciální nabídku služeb – projížďky na koních, lov ryb, malou galerii a mnohé další.

A. 2. Obec Morávka

Obec Morávka patří ke spíše mladším obcím regionu, vznikla patrně až někdy ve druhém desetiletí 17. století podél horního toku stejnojmenné řeky a na přilehlých úbočích hor. Poprvé se o obci v historických pramenech dovídáme z urbáře frýdeckého panství z roku 1636. V době svého vzniku patřila Morávka rodu Bruntálských z Vrbna, v roce vzniku výše zmiňovaného urbáře přešla do majetku Oppersdorfů a roku 1708 do vlastnictví hrabat Pražmů. Posledními šlechtickými vládci Morávky, jakož i těšínského knížectví, kam nově Morávka připadla, byli v letech 1797 – 1918 Habsburkové.

Morávka je mimořádně velká a rozsáhlá obec s rozptýleným osídlením, soustředěným v řadě osad, skupin domů i samot. Katastr obce je pokryt především horskými lesy, což odedávna předurčovalo i charakter zaměstnání velké části místních obyvatel. Vedle práce v lese přinášely místním usedlíkům práci uhlířství, tkalcovství či povoznictví. V 18. století se v místních hamrech zpracovávala ruda ze zdejších nalezišť.

Roztříštěnost obce měla velký vliv na charakter života místních obyvatel. Vypovídající je už skutečnost, že před první válkou zde bylo šest škol. Ze stejné doby máme ale i zprávy o snahách po organizovaném spolčování a povznesení duševního obzoru místních lidí, jejichž hlavní náplní života byla přece jen především těžká práce a starost o své malé hospodářství. Na přelomu 19. a 20. století se v obci hrálo ochotnické divadlo, pořádaly bály a koncerty a dokonce zde byla zřízena i knihovna, která měla okolo tisíce knih. Vznikaly první spolky, jako například Pobeskydský spolek z roku 1894, jehož hlavním cílem bylo čelit germanizaci, nebo spolek Obrana chleba, který chtěl bojovat proti bídě a útlaku. Největší životnost z nich ale prokázal tradiční Sbor dobrovolných hasičů, založený roku 1896, který dodnes patří k nejvýznamnějším složkám spolkového života v obci.

Dvacáté století přineslo několik citlivých zásahů do integrity obce. Prvním velkým ohrožením byl polský zábor v roce 1938. Díky úsilí českých vyjednávačů – komisi generála Hrabčíka - se podařilo dosáhnout alespoň toho, že do polského záboru spadla oproti původní představě jen menší část obce. Následujících šest let nacistické okupace tvoří nejtragičtější kapitolu v historii obce, která se i díky své poloze stala významným místem na mapě českého odboje, ať už v podobě převádění uprchlíků přes hranice, nebo v posledním období války v podobě podpory partyzánů, působících v okolních horách. Právě za tuto činnost byli místní obyvatelé nacistickými orgány silně perzekuováni. Morávka patří mezi obce, které byly v našich zemích nacistickou represí postiženy nejvíce.

Mimořádně závažným zásahem do života obce bylo vybudování přehradní nádrže v první polovině 60. let 20. století. Část obce byla zatopena, za účelem výstavby bylo vykoupeno více než 300 usedlostí a vystěhováno více než 300 lidí. Do života obce, která po staletí tvořila jeden provázaný celek, to byl tvrdý zásah. Už v předchozím období počet obyvatel výrazně klesal (v roce 1921 zde žilo 3470 lidí, v roce 1950 už jen 2611), nyní se tento trend ještě zrychlil. V roce 1980 měla Morávka už jen 1350 obyvatel. V tomtéž roce byla sloučena

s okolními obcemi Prazmem, Raškovicemi, Vyšními Lhotami a Krásnou v jednu integrovanou obec s MNV v Raškovicích. K 1. 1. 1991 se však Morávka opět osamostatnila.

Významným rodákem byl prof. Jan Loriš (1860-1920), pedagog a filolog, mimo jiné autor učebnice pravopisu pro střední školy a učitelské ústavy a spisu Rozbor podřechí hornoostravského ve Slezsku.

A. 4. Turistické značení Klubu českých turistů

Značení turistických tras se od svého vzniku soustavně věnuje Klub českých turistů (KČT), a to s přestávkami během válečných let nepřetržitě už od roku 1889. První trasa formou pásové značky byla vyznačena v květnu 1889.

S použitím tvarových značek však vznikl systém turistických značených tras v délce okolo 200 km už v r. 1884. Bylo to právě v Moravskoslezských Beskydech v Radhošťské hornatině. Krátce po svém založení se o to zasloužila Pohorská jednota Radhošť.

V roce 1920 dosáhla síť značených tras v Československu 25 000 km. V současné době je výsledkem dobrovolné činnosti značkařů skutečnost, že na počátku roku 2009 činila délka pěších značených cest 40 220 km, lyžařských tras 3 093 km, cyklistických tras 32 516 km a délka hipotras (cesty pro turistiku na koních) přesáhla již 1 800 km.

Protože turistických tras přibývalo, byly k původně jediné barvě vodícího pruhu – červené - postupně zaváděny další – modrá, zelená a žlutá. V roce 1916 nabylo značení téměř dnešní podoby. Vznikl základní rozměr všech typů současných pěších turistických značek 10 x 10 centimetrů. Po obrovském rozvoji cykloturistiky byly zavedeny do terénu pro vyznačení cyklistických tras značky o velikosti 14 x 14 centimetrů se žlutými krajními pruhy. Pro lyžařské trasy se používají značky o rozměru 10 x 10 cm, které mají oranžové krajní pruhy. Nejrozšířenější značkou je značka pásová.

S tvarovými značkami se můžeme setkat při označování místních okruhů, naučných stezek, lázeňských tras a odboček k různým významným cílům. Síť turistických značek je obnovována v tříletých cyklech a průběžně přizpůsobována novým poměrům v terénu - změně vlastníka pozemku, vyhlášení rezervace, vykácení lesa apod. Často jen turisticky značené cesty umožňují průchod zvláště chráněným územím, jakými jsou národní parky nebo národní přírodní rezervace. Obnovu i změny ve značení mohou provádět pouze kvalifikovaní značkaři – členové KČT – vybavení služebním průkazem, odznakem Turista – značkař a cestovním příkazem. Do značení se zapojují i členové horské služby, kteří mají předepsanou kvalifikaci. Značkaři KČT se kromě vlastní značkářské činnosti podílejí na tvorbě turistických map a průvodců. Právní ochranu značených tras představuje státní norma ČSN 01 8025 vydaná v roce 1988. Jednotné zásady dané touto normou nepřipouštějí jiné postupy. Napodobování značení KČT a zneužívání jinými subjekty je trestné, protože často způsobuje v terénu zmatek a nepřehlednost. Právě v komplexní propracovanosti a jednotě celého systému turistického značení spočívá jeho jedinečnost. Turistické značení v České republice je mezinárodně uznáváno a posuzováno jako nejlepší svého druhu v celosvětovém měřítku.

Značení v Beskydech zajišťují značkaři KČT Oblasti Moravskoslezské. Je třeba vyzdvihnout zvláště jedno jméno. Byl jím Otto Anders z Přerova, který se značení nezištně věnoval celý život a vychoval mnoho následovníků. Za tuto činnost obdržel Čestný odznak Vojty Náprstka.

A. 5 .Salašnictví na Morávce a v okolí

Valaši přišli do našeho kraje v 15. století se svolením těšínských knížat. Šlo o lid s přirozeným sklonem ke změně sídel a snahou získat pro chov horského dobytka, především ovcí, vhodné podmínky. Vyhovovaly jim plně volné, hospodářsky nevyužité paseky v horských lesích. V urbáři frýdeckého panství z roku 1636 je již zmínka o valše, která zpracovává „valašské huně“, tedy vlnu z ovcí. Počet valašských rodin v tomto roce je uváděn číslem 42, pásli zde už přes 4 790 kusů valašského dobytka, tedy ovcí a koz.

Frýdecké panství využilo svého práva majetníka a povolilo, aby si valašské rodiny volily ze svého středu vojvodu, který měl výkonné právo rozhodovat ve všech podstatných oblastech života na salaších.

Volný život na salaších měl pravidla, která zajišťoval na jednotlivých salaších bača. On přijímal na svou salaš do své péče příslušný počet ovcí a koz od dalších uživatelů, především usedlíků v nížinách, on se staral o spravedlivé rozdělení výnosů ze stád, zajišťoval účelné vypásání stávajících pastevních ploch a pečoval o zdraví svěřeného stáda. Jeho povinností také bylo dbát, aby vrchnost dostala „desátek“ – desátý díl z povoleného počtu pasených ovcí, dávku houní a salašnického sýra.

Stádům ovcí, beranů a koz se tehdy říkalo „horní dobytek“. K němu byl později přiváděn na salaše i stanovený počet krav a jalovic. Za povolení pastvy na salaších určovala vrchnost některým horalům povinnost domácího předení vlny, někteří horalé se věnovali vydělávání kůží, nebo zpracování vlny na sukno.

Rozšiřování horského hospodářství, často samovolné, mělo za následek úbytek lesních ploch. To neušlo pozornosti vrchnostenské správy, která začala osídlování na horách regulovat.

V roce 1780 byl vydán císařský lesní řád, jímž se nařizovala přísná ochrana lesů. Vrchnost zároveň poznala, že prospěch ze salašnictví je malý a že naopak lesy jako zdroj dříví pro rozvíjející se železářství jsou zdrojem většího příjmu. Proto od roku 1800 začalo zabírání salaší. Časem přes odpor lidu došlo ke zrušení velkých salaší. Malé salaše ještě po nějaký čas přetrvávaly. Tak v roce 1913 bylo na Morávce stále 13 salaší: na Velkém Travném a na Slavíči po dvou, na Malém Travném, Na Byčinci, Okrouhlici, Polce, Babinci, Kalužném, Smrčině, Ropici (část v Řece) a v Lipovém po jednom.

Nejznámějším představitelem salašníků, hájícím proti vrchnosti jejich práva, byl Jan Koloničný. Narodil se v roce 1835 na Morávce ve Skalce čp. 219. K pasekářské chalupě zde náležely rozsáhlé salaše, které Koloničný spolu se 6 podílníky drželi „na věčné časy“, jak měli v českém jazyce stvrzeno na „skuře“ (pergamenu). Jejich život se zhoršil, když 5. července 1853 vyšel císařský patent, který upravoval práva na salaše. Započalo vyvlastňování salaší za nepatrné náhrady. Koloničný se dovolával se svými druhy práv z pergamenů a proto úřady po těchto listinách pásly. V r. 1869 již bylo hodně salaší vyvlastněno a zrušeno, ale Koloničný a jeho druzi se ubránili. Když nepomohly soudy ani žaloby, sešli se salašníci na horách k poradě a usnesli se, že je třeba zajít do Vídně k císaři na deputaci. Vyrazil Jan Koloničný a s ním jeho soused Antonín Kaňok. Zradou některého z horalů se panstvo o jejich cestě dozvědělo, nebylo však informováno přesně. Koloničný a Kaňok tak k císaři sice došli, císař jím slíbil, že věc prošetří a napraví, ale nestalo se nic. Koloničný se rozhodl k druhé cestě do Vídně, na které ho doprovázel Petr Džvončor z

Lomné. Když došli do Vídně podruhé, již se k císaři nedostali. Byli ve Vídni zatčeni a pergameny jim byly odebrány. Koloničný byl po dobu 9 měsíců vězněn jako těžký zločinec s jednou nohou v okovech. Když se vrátil z vězení domů, našel salaš posázenou lesními sazenicemi a své hospodářství vyrabované. Zemřel 22. listopadu 1917. Byl pohřben na hřbitově u kostela na Pražmě, tam, kde téměř každou neděli utvrzoval své spoluobčany v důvěře v lepší příští.

Cenným dokumentem připomínajícím způsob salašnického života jsou fotografie Jana Grabowského z Komorní Lhotky. Je autorem všech snímků pořízených na horských pastvinách v okolí jeho obce, které doplňují text této tabule.

A. 6. Pověsti a legendy z Prašivé

Hora Prašivá má svou osobitou historii, se kterou se pojí několik pověstí. K nejzajímavějším patří následující:

Jak mohutný jelen málem zahubil zámeckého pána z Frýdku

Pod vrcholem Prašivé (843 m n. m.) stojí dřevěný kostelík sv. Antonína Paduánského. K založení kostela se vztahuje velmi zajímavá pověst.

Majitel frýdeckého panství Jiří hrabě z Oppersdorfu byl se svým doprovodem na lovu jelenů. V loveckém zápalu se vydal po stopě postřeleného jelena a ocitl se sám na vrcholu Prašivé. Byl pěšky a opřen o mohutný strom se postavil proti raněnému jelenovi, vystřelil po něm, ale jelen se stejně na hraběte rozběhl a našťestí jej pouze uvěznil mezi parožím. Náraz byl tak silný, že se paroží zarazilo do kmene stromu a ani jeden z nich se nemohl osvobodit. Až později někdo z doprovodu zaslechl volání uvězněného hraběte a přišel mu na pomoc. Jiří z Oppersdorfu byl znám jako zbožný člověk a nechal na panství založit nebo opravit několik kostelů. Svoje vysvobození považoval za zázrak, a proto zde nechal postavit kostelík zasvěcený Ignáci z Loyoly.

O Prašivé a děvčatech na vdávání

Krásný oltářní obraz se sv. Antonínem původně zdobil kostel sv. Jiří v Dobré. Podle pověsti dívka, která 13. června, v den svátku sv. Antonína, dojde ke kostelu pěšky a bosá z Dobré, Dobratic nebo z Vyšních Lhot, pomodlí se před tímto milostivým obrazem, příštího roku se provdá.

Podle jiné verze této pověsti se provdá dívka, která po antonínské pouti sjede z Prašivé z kopce dolů, a to po holém pozadí. Některé svobodné a vdavek chtivé dívky prý musely sjet i vícekrát za sebou. Jedna, která už měla hodně na čase, sjížděla dokonce sedmkrát. Když spolu s kamarádkou srdnatě sjela po holé zadnici až do Dobratic, velmi se radovala, že se konečně vdá: „Víš, Manka, ten můj musí mít všech pět P pohromadě.“ Zlí jazykové k tomu dodali, že se jí to splnilo do puntíku – navíc jí už neutekl, jako předchozí galáni, protože na jednu nohu kulhal – měl ji o dost kratší.

O prašivských pokladech

Okopalíkův synek zpod Prašivky byl mladík urostlý, ale do roboty se mu valně nechtělo. Tatulek a mamulka se smutně dívali a marně synka nutili do práce, mladý ale vždy utekl na

Prašivou. Jednou došel až k uhnitému stromu a tu před ním stanul, jakoby vyrostl ze země, trpaslík s halouzkou v ruce.

Trpaslík hoch pobízel na vrchol Prašivé, tam švihl proutkem a otevřela se před nimi cesta do hlubokého podzemí. Ve skalní sluji ukazoval na hromady zlata a stříbra. Jenom ho varoval, že až hrábne do hromady, může jen do jedné, a vrátí se domů, nikdy už nepomyslí na Prašivou a zapomene i na rodný domov. Tu hoch odmítl vyměnit vše mu blízké za pomíjivé bohatství. Vše se s ním zatočilo a už sestupoval z hory dolů. Tam mu na palouku trpaslík nabízel krásného koně, ale hoch opět nechtěl zaprodat rodnou hroudu. Trpaslík ho pochválil a doporučil, aby si nabral domů plno koňských koblížků. Hoch šel domů s divným nákladem. Koblížky byly stále těžší a těžší a tak co chvíli trochu usypal. Doma chtěl vysypat hnůj z pytle a užasle hleděl, jak na zem padají samé zlatáky. To bylo radosti! Bída se hned stěhovala z Okopálíkova gruntu o numero dále.

B. Pražmovská naučná větev

B. 1. Kostel sv. Jana Nepomuckého na Pražmě a pomník obětem fašizmu

Základní kámen zděného kostela na Pražmě zasvěceného svatému Janu Nepomuckému byl položen v roce 1807 a vysvěcení chrámu se konalo o deset let později, v roce 1817. Následujícího roku byl zbořen původní dřevěný kostelík a na místě jeho oltáře byl postaven dosud stojící kamenný kříž. Zasvěcení kostela Janu Nepomuckému, významnému českému světcí, lze logicky odůvodnit skutečností, že se tehdejší majitel frýdeckého panství jmenoval Jan Nepomuk Ferdinand hrabě Pražma. Na počátku ustanovení farnosti Morávka v roce 1785 byl do funkce faráře jmenován P. Johann Esching, který byl v této funkci 27 let, tedy až do roku 1812, kdy zemřel.

Kostel leží na katastru obce Pražmo, ale farnost nese tradičně jméno Morávka. Hrabě Pražma v roce 1777 oddělil část území Morávky a Raškovic a založil novou vesnici Pražmo. Jednalo se o pozemky v okolí kostela, ale občané Morávky nechtěli založením Pražma o svůj kostel přijít a žádali vrchnost, aby kostelní pozemek nadále patřil Morávce a byl takto zaknihován. K převedení pozemku na obec Pražmo došlo až v sedmdesátých letech 20. století a farnost se dodnes jmenuje Morávka. Do zdejší farnosti patří obce: Morávka, Pražmo, Raškovice, Krásná a část Vyšních Lhot. Zdejší duchovní správce má v referátu také nedalekou farnost Janovice jako administrátor ex currendo.

Kostel byl vždy nositelem vzdělanosti a kultury. Spolu s původním dřevěným kostelem vznikla farní škola, avšak lze předpokládat, že se výuky zúčastňovaly jen děti z blízkého okolí. Důvodem byla značná rozloha farnosti, pro některé farníky byly bližší okolní kostely.

Na interiéru kostela se podepsala řada uměleckých vlivů. Roku 1826 byl pro kostel zakoupen první velký zvon a zasvěcen ke cti sv. Františka z Assisi a sv. Antonína Paduánského. Roku 1859 byl postaven hlavní oltář frýdeckým sochařem Švrčkem podle vzoru mariánského kostela ve Frýdku. Současné varhany sestavil v roce 1908 Karel Neusser.

V devadesátých letech 20. století byly zahájeny nekonečné práce na zvelebení kostela rekonstrukcí střechy, fasády, zvonů, podlahy a v poslední řadě varhan.

Pomník obětem fašizmu, který se na tomto místě nachází, byl slavnostně odhalen 5. května 1946 při příležitosti 1. výročí ukončení 2. sv. války. Za velké účasti občanů promluvili

spisovatel František Směja a skalický písmák J. L. Mikoláš.

Na bočních stěnách pomníku jsou jména popravených a umučených v koncentračních táborech a citace slov prezidenta Edvarda Beneše. Pomník byl postaven obětem z celého okolí, ale převážná většina těchto lidí pocházela z Morávky.

Na horním podstavci pomníku byla umístěna figurální kompozice znázorňující postavu dřevorubce. Provedl ji výtvarník Luděk Sehnal z božanského pískovce.

Od roku 1990 se zde každoročně koná 5. května slavnostní akt spojený s položením věnců u příležitosti osvobození obce.

B. 2. Historie obce Pražmo

Pražmo patří k těm nemnoha obcím, u nichž známe přesný rok založení. Stalo se tak v roce 1777, kdy majitel frýdeckého panství Jan Nepomuk Ferdinand Pražma oddělil část pozemků od Morávky a část od sousedních Raškovic poblíž hraběcí jelení obory a vytvořil tak základ pro novou obec, kterou pojmenoval po sobě Pražma, aby, jak se traduje, jeho jméno zůstalo zachováno navěky. Na katastru obce se tak ocitl původní morávecký kostel a také jednotřídní škola, kterou hrabě Pražma nechal zřídit v roce 1761. Kostel si Morávčané po protestech nechali zaknihovat do své obce, škola zůstala Pražmě. Název obce byl na dnešní Pražmo změněn v roce 1924.

Hrabě Pražma (6. 4. 1726 – 26. 1. 1804) pocházel ze starého šlechtického rodu Pražmů z Bílkova, který je možno v historických pramenech sledovat až do 13. století. Byl majitelem frýdeckého panství, ke kterému měl údajně vřelý vztah, o čemž by mohla svědčit i skutečnost, že si za své sídlo zvolil právě frýdecký zámek.

Při založení Pražmy zde bylo 58 usedlostí s malými pozemky. Proto hrabě Pražma přidělil jejich obyvatelům společnou pastvinu na Zlani, aby měli kde pást dobytek. Malé pozemky nestačily uživit rodiny zdejších drobných zemědělců, a tak byli nuceni si přivydělávat prací v lese, nebo tkalcovstvím.

Nemyslíme to nijak nadřazeně či ve špatném úmyslu, když zde napíšeme, že život místních obyvatel byl vedle toho, že žili v hmotné nouzi, také zaostalý co se týká jejich duševního obzoru. Většinu života prožili zdejší lidé ve své obci, za humna se vypravili zřídka, někteří dokonce nebyli ani ve Frýdku. Kromě Bible v obci takřka nebyly jiné knihy a dlouho se tu věřilo na pověry. V obci nebyl ani lékař, což mělo katastrofální vliv na zdravotní stav obyvatelstva a vysokou úmrtnost. Až na počátku 20. století se situace začala výrazněji měnit. Velké zásluhy o to měl František Nikel, místní koželuh a dlouholetý starosta, který stál u zrodu řady spolků a institucí, které pak také k jejich a ku prospěchu místních obyvatel vedl. Byl to Hospodářský spolek, Spořitelní a záloženský spolek a Matice osvěty lidové, která pořádala přednášky, provozovala divadlo a zřídila místní knihovnu. Skutečný společenský a kulturní život se pak v obci rozproutil v období 1. československé republiky. Do obce začal jezdit autobus a začal tu vysílat ostravský rozhlas, což byly důležité momenty, které zrušily místní izolaci a propojily obec s okolním světem. Neklamným znakem pokroku byla rovněž elektrifikace obce v roce 1938.

To už ale nadcházelo období, které se do historie obce zapsalo černým písmem, období nacistické okupace, které zdejší obyvatelé prožívali obzvlášť těžce, neboť přímo v obci, v hotelu Travný, bylo sídlo nacistické policie a finanční stráže.

Počet obyvatel obce se výrazně zvýšil v 70. a 80. letech minulého století, kdy Lesní závod Frýdek-Místek přestavěl zastaralé dílny na velké opravárenské středisko a snažil se vytvořit dobré zázemí pro své zaměstnance výstavbou nových bytových domů.

B. 3. Řeka Morávka

Řeka Morávka patří k horským tokům Moravskoslezských Beskyd, její povodí má k ústí do Ostravice celkovou rozlohu 149,3 km². K místu, v němž se nacházíme, činí tato plocha 87 km². Řeka a její přítoky jsou provázeny výraznou reliéfovou energií, vezmeme-li v úvahu, že z nevyššího místa v povodí z vrcholu Travného (1203 m n. m.) k ústí Morávky do Ostravice je překonáván na délce 21,3 km výškový rozdíl 910 m. To spolu s geologickou stavbou území (flyšové pásmo se střídajícími se vrstvami pískovců, břidlic a jílovců) je příčinou, že Morávka ve zcela přirozeném stavu působí jako tzv. „divočící tok“, provázený značným chodem splavenin a výraznou boční erozí.

Civilizační vývoj v údolí Morávky vedl k tomu, že koryto řeky bylo nutno v tomto úseku směrově i sklonově upravit. Původní přirozený stav toku byl provázen velice nestabilními poměry pro okolní pozemky kolem řeky, pro přemostění komunikací přes ni a i pro okolní rozptýlenou zástavbu. To znamená, že každá větší povodeň na řece Morávce vytvářela rozsáhlé břehové nátrže, v širokých štěrkoviscích strhávala lávky a mosty, výjimkou nebylo ani ohrožení obydlí. Takovýto stav například dodnes panuje na úseku tzv. Skalické Morávky, úseku ležícím přibližně 5 až 10 km níže směrem po toku, který je chráněn jako přírodní památka právě pro tento popsaný přirozený fenomén.

Rozhodujícím důvodem, proč úsek řeky, kde se nacházíme, bylo nutno směrově a sklonově stabilizovat umělými zásahy, bylo zřízení převodu vody z řeky Morávky do přehrady Žermanice v sousedním povodí řeky Lučiny. Lučina, na níž byla žermanická údolní nádrž v polovině minulého století vybudována, samostatně nemá dostatečný přirozený hydrologický potenciál pro nároky, jaké na ni zásobování vodou ostravského průmyslu (dnes Arcelor Mittal a Biocel Paskov) z přehrady kladlo. Proto bylo nutno tento potenciál obohatit převodem vody ze sousedního povodí Morávky. Převod je situován přibližně 2,9 km odtud níže po toku a právě pro jeho ochranu před nekontrolovaným vývinem trasy a před chodem splavenin za povodní jej bylo nutno ochránit. Stability bylo třeba dosáhnout úpravami souvislejšího úseku zejména nad tímto převodem, v kratším rozsahu pak – vzhledem k hrozbě protivodní eroze – pak i pod ním. Popsané zásahy jsou nutností pro zajištění bezporuchového a stabilního provozu převodu vody Morávka – Žermanice jakožto jednoho z prioritních prvků vodohospodářské soustavy spolupracujících vodních děl v povodí Odry.

Cílem provedených úprav koryta Morávky je snížení podélného sklonu vložení 30 spádových a stabilizačních objektů (z toho 24 balvanitých skluzů) a usměrnění vinutí trasy toku se souběžným vedením zemních těles, která mají zabránit rozkmitu proudnice řeky, obejít spádových objektů z boku a tím narušení celkové stability říční trati.

B. 4. Soutok Morávky s Mohelnicí

Řeka Mohelnice je největším přítokem Morávky ústícím do ní zleva na katastru obce Raškovice. Její povodí (40,6 km²) tvoří o něco více než čtvrtinu celkové plochy povodí Morávky (149,3 km²). Mohelnice pramení v prostoru Visalají a po celé své délce (asi 13 km) je tokem bystřinného charakteru a má velmi podobný hydrologický i morfologický charakter jako její recipient – řeka Morávka. Mohelnice patří průtokově k nejrozkolísanějším tokům ve

středoevropském prostoru. Extrémní rozkolísanost jejích průtoků (výše v povodí neexistuje žádná umělá akumulace, která by přirozený režim odtoku ovlivňovala), daná poměrem mezi minimálními průtoky za sucha a extrémními za katastrofálních povodní, je charakterizovaná hodnotou 1:4000.

Divoký štěrkonosný tok Mohelnice byl na svých spodních 2,4 km upraven na rozhraní padesátých a šedesátých let minulého století klasickým bystrinářským způsobem, tzn. s usměrněním vinutí trasy a s 20 kamennými spádovými stupni a jednou šterkovou přepážkou na horním konci úpravy pro zachycování šterků za povodní. Důvodem toho bylo zajištění směrové a výškové stabilizace toku a zamezení nadměrného přísunu splavenin do níže položeného úseku řeky Morávky, kde je situován převod vody z Morávky do povodí Lučiny (úpravy, provedené Státními lesy jakožto dřívějším správcem bystriny, jsou zřejmé z uvedených schémat). Kromě ochrany zástavby a komunikací byla tedy ochrana převodu vody do žermanické nádrže opět i zde, stejně jako na řece Morávce, hlavním motivem provedených zásahů do toku.

Převod vody Morávka – Žermanice se od soutoku Morávky s Mohelnicí nachází pouze ve vzdálenosti 1,9 km. Vlastní převod je tvořen rozdělovacím objektem v podobě jezu s pohyblivým segmentovým hrazením, přičemž jezový objekt má tři pole: dvě z nich pro odtok vody Morávkou, třetí pravé krajní pole pak odvádí vody umělým přivaděčem do sousedního povodí Lučiny. Přivaděč jako umělé koryto má délku 7,6 km a je na něm vybudováno celkem 19 spádových stupňů. Pod jezovým objektem je zbudován limnigrafický práh, kde se měří okamžité průtoky vody v korytě Morávky i v přivaděči. Těsně pod prahem je v korytě Morávky vybudován zajišťovací spádový stupeň s balvanitými skluzy pro ochranu rozdělovacího objektu před zpětnou erozí.

Samotné místo soutoku Morávky s Mohelnicí sloužilo v dřívějších dobách k využívání vodní síly obou toků při pohonu menších mlýnů a pil. K tomu účelu zde byly v obou korytech zbudovány nižší jízky a systém vzájemně propojených náhonů, provozovaných přibližně do poloviny minulého století. „Dědictvím“ minulosti v tomto směru jsou dodnes fungující pila (Foldyna) těsně nad soutokem Morávky s Mohelnicí a níže pak objekty dnešní akumulátorky (Saft Ferak). V obou případech byly dříve poháněny vodou, dnes ale již prostřednictvím veřejné elektrorozvodné sítě.

C. Raškovická naučná větev

C. 1. Obec Raškovice

Z historických pramenů je zřejmé, že Raškovice patří k nejstarším obcím podhůří Beskyd. První zmínku našli historikové v listině z roku 1261, kde je zmiňováno jméno Vojtěcha z Raškovic. V soupisu desátek vratislavského biskupství, vzniklém okolo roku 1300, ovšem název Raškovice uveden není a je možné, že jsou tam zapsány pod jiným jménem. Historikové soudí, že to může být buď „In der Holzmul“- ve mlýně nebo „Rudgeri villa“. Pod současným názvem se Raškovice objevují až v roce 1573 v urbáři frýdeckého panství, ale na základě určitých znaků jako jsou zejména typ lánové vsi, skladba a počet usedlostí se historikové shodují v názoru, že vesnice vznikla už ve 13. století.

Místní názvy Folvark a Dvorek dokládají existenci panského dvora v Raškovících, který byl i letním sídlem hrabat Pražmů, zvaným zámeček. Až do roku 1848 sloužila tato budova jako správní sídlo šlechtického velkostatku, do roku 1918 jako arcivévodská hospoda a sklad

knížecího truňku a v roce 1923 v ní obec zřídila první měšťanskou školu na Frýdecku a svému účelu slouží dosud.

Hlavním způsobem obživy zdejších obyvatel bylo hospodaření na půdě, chov dobytka, práce v lese a pastevectví. Lidé si přivydělávali domácím tkalcovstvím a později prací v místních manufakturách - papírna, bělidlo a úpravna plátna, v textilkách ve Frýdku, nebo v dolech v Ostravě. Právě různé způsoby obživy významně ovlivnily životní podmínky místních rodin a jejich sociální postavení. Odrazily se také mimo jiné v přístupu ke vzdělání, zakládání spolků a učinily z obce místo proslavené úrovní českého spolkového života.

Kulturní a společenský život v obci ovlivňovalo několik výrazných osobností: nadšený vlastenecký krejčí Antonín Matula (1887-1957), řídící učitel Leopold Kolář (1879-1963), dlouholetý starosta Josef Adámek (1870-1946) a zejména Jaroslav Ludvík Mikoláš (1889-1979). Už v prvním desetiletí 20. století se živě zajímal o slezský národopis a začal se angažovat ve veřejném národním životě. Jeho prvotním úmyslem bylo vytvořit „slezskou národopisnou chalupu.“ K tomuto cíli směřovala jeho rozsáhlá sběratelská činnost. V Raškovicích rovněž spoluzaložil v roce 1909 Čtenářsko-vzdělávací spolek Palacký, Besídku venkovského dorostu a roku 1913 i hasičský sbor. Už roku 1912 vydal knihu Památník Raškovic a okolí a v letech první světové války redigoval časopis Bezkydské Besedy. Od dvacátých let se pak J. L. Mikoláš vášnivě věnoval regionální vlastivědné publicistice. Hlavní část celé Mikolášovy činnosti je soustředěna do několika stovek různých článků v novinách a časopisech. Na jeho odkaz dnes navazuje Vlastivědné sdružení Památník Raškovic.

Vedle regionálního muzea se stálou etnografickou expozicí dokládající historii a způsob života v obci a jejím okolí, stojí rozhodně za pozornost i skupina tří dubů letních u kapličky nedaleko obecního úřadu. Jejich stáří je odhadováno na 330 let. Raškovicským rodákem, jehož nemůžeme přehlédnout, byl umělecký řezbář, sochař a malíř Josef Skotnica (1876-1920). Z jeho prací jsou u nás nejznámější alegorické sochy Historie a Pedagogika, vytvořené pro místecké gymnázium, a plastiky Pilnost a Spořivost, vytvořené pro Místeckou spořitelnu.

C. 2. Historie průmyslu v Raškovicích

Do druhé poloviny 18. století se obyvatelé obce živili výhradně prací na poli, v lese a přes zimu si přivydělávali domácím tkalcovstvím.

V roce 1778 zřídil majitel frýdeckého panství hrabě Jan Nepomuk Pražma na místě bývalého hamru nedaleko soutoku Morávky a Mohelnice papírnu, která až do roku 1849 dodávala papír do Slezska i do císařských kanceláří ve Vídni. Pražmové se tak stali zakladateli manufakturní výroby v Raškovicích. V letech 1826-1828 založil místní statkář František Adámek další manufakturu - bělidlo na úpravu podomácku vyráběného plátna. Jeho syn Josef ji v roce 1885 rozšířil na továrnu. Josef Adámek (1870-1946) byl jednou z nejvýraznějších osobností Raškovic první třetiny 20. století. Kromě podnikatelských aktivit se významně podílel na společenském životě obce i širšího okolí. Udržoval čilé styky se skupinou slezských vlastenců šířících na Těšínsku a v Pobeskydí české národní uvědomění. Mezi lety 1897 až 1900 a 1906 až 1927 vykonával funkci starosty Raškovic. Patřil mezi zakládající členy Čtenářsko-vzdělávacího spolku Palacký v roce 1909, od roku 1911 byl předsedou Pohorské jednoty slezské a v roce 1923 stál v čele snah o založení měšťanské školy v Raškovicích. Jeho vila sloužila jako úřadovna starosty a pošta. Mnoho místních názvů, jako např. Adámkův les, Adámkova cesta, Adámkova kaplička a nejnověji

zrekonstruovaná Adámkova vila, nám dodnes připomínají tohoto významného raškovického rodáka.

Na studiích ve Vídni se Josef Adámek seznámil s Ing. Rudolfem Kirchhofem (1870-1945). Tento vynikající odborník v oboru úprav textilních látek přišel koncem roku 1911 do Raškovic, aby se stal spoluvlastníkem Adámkovy úpravny a bělidla. Velmi rychle se zorientoval v místních poměrech a postupně továrnu ovládl. V roce 1913 přešla do jeho majetku. Především v letech 1926 až 1931 po rozsáhlých investičních akcích z ní vytvořil firmu zaměřenou na povrchovou úpravu tkanin, proslulou a vyhledávanou doma i za hranicemi Československé republiky. Vychoval řadu špičkových odborníků z místních zaměstnanců. Do paměti obyvatel obce byl zapsán jako člověk vzdělaný, pracovitý, podnikavý a s příkladným společenským vystupováním. Shodou nešťastných okolností zahynul v den osvobození Raškovic 5. května 1945 na nádvoří své továrny. Po skončení druhé světové války byla továrna zkonfiskována a jako Slezan 12 přešla pod Frýdecké bavlnářské závody. V roce 1953 textilní výroba zanikla a v objektu se začaly vyrábět alkalické baterie. Nejdříve pro národní podnik Pražská akumulátorka Mladá Boleslav, od roku 1995 pro nadnárodní společnost SAFT.

Od roku 1912 existovala v obci také mechanická tkalcovna. Stejně jako Kirchhofova úpravna i ona patřila německému kapitálu. Závod však nepřestál světovou hospodářskou krizi ve 30. letech 20. století. V průběhu druhé světové války se objekt změnil ve sklárnu Sigla a vyráběl sklo pro válečné účely. Textilní výroba zde byla obnovena až v roce 1949 a pod názvem Slezan 11 fungovala tkalcovna do roku 2008.

Dříví z okolních rozsáhlých lesů už od 19. století zpracovávaly dvě pily - Skotnicova, která zanikla za první republiky, a Foldynova, fungující dodnes.

C. 3. Obec Vyšní Lhoty

Vyšní Lhoty patří k nejstarším obcím regionu, byly založeny někdy v letech 1288-1292 Paškem Mudrým Warmundem. Proto byly zpočátku zvány Lhotou Mudrého nebo Warmundovicemi. V dochovaném urbáři frýdeckého panství z roku 1770 jsou uvedena jména tehdejších osadníků. V obci bylo 118 popisných čísel a mnohá jména z tehdejšího seznamu jsou ve vsi dosud zastoupena.

Největší zajímavostí obce je dřevěný kostel sv. Antonína Paduánského na hoře Prašivá. Nechal jej v roce 1640 postavit majitel frýdeckého panství Jiří hrabě z Oppersdorfu a zasvětil jej svému oblíbenému patronu Ignáci z Loyoly. Kostel byl postaven jako jednoduchá stavba z mohutných jedlových trámů a původně bez věže. V dalších desetiletích a staletích byla stavba postupně opravována a vylepšována. Tak byl v průběhu 2. poloviny 18. století kostel obit šindelem, získal novou podlahu, nové dveře, sakristii, kruchtu a dokonce i kazatelnu. V roce 1801 kostel rozezněly varhany a roku 1860 přibyla konečně i malá věž.

Když byl roku 1673 postaven zděný kostel na Borové a zasvěcen rovněž Ignáci z Loyoly, obdržel kostel na Prašivé nového patrona – sv. Antonína Paduánského a stal se nejvyhledávanějším poutním místem slezské části Moravskoslezských Beskyd. Každoročně okolo svátku sv. Antonína sem přicházejí lidé nejen z okolí, ale i ze vzdálenějších oblastí a ze zahraničí. Stoupají po docela strmé asfaltové cestě, z níž mohou obdivovat krásu divoké horské bystřiny – potoka Hlisníku.

Potok Hliseník ale není jediným přírodním úkazem, který stojí za vidění. Na území Vyšních Lhot, podobně jako na území okolních obcí, se nachází Národní přírodní památka Skalická Morávka, několikakilometrový úsek řeky v dosud takřka původním přirozeném stavu s řadou chráněných a ohrožených druhů rostlin.

Pozoruhodnou stavbou a technickou zajímavostí je rozdělovací jez na řece Morávce, který odděluje přírodní tok řeky a přivaděč vody do Žermanické přehrady.

Největší občanskou organizací v obci je Sbor dobrovolných hasičů čítající více než sto členů. V obci působí od roku 1925. Roku 1930 získal první požární zbrojnici, která byla po padesáti letech nahrazena novou. Hasiči vedle svého původního poslání velmi významně působí i v oblasti kulturního a společenského života obce.

Občanům i turistům je v obci k dispozici tenisový kurt, víceúčelové a fotbalové hřiště, několik turistických i cykloturistických tras a v létě i přírodní koupání v řece Morávce. Ke kulturnímu vyžití přispívá také přírodní amfiteátr v místní části Kamenité.

C. 4. Chata Klubu českých turistů na Prašivé

Hora Prašivá byla po staletí významným poutním místem. Vděčí za to dřevěnému kostelíku sv. Antonína Paduánského, postavenému roku 1640 a zasvěcenému původně sv. Ignáci z Loyoly. K tradičním náboženským mším a poutím se na konci 19. století přidaly i politické tábory lidu. Vedle toho se hora stávala také stále více cílem běžných turistů. Poslední desetiletí 19. století jsou totiž obdobím zrodu organizované turistiky v Beskydech.

Dne 1. září 1910 se v Raškovicích konala první schůzka Pobeskydské jednoty slezské, jejímž předsedou se stal tamní starosta a továrník Josef Adámek. Nový turistický spolek si vytýčil smělý cíl: postavit na Prašivé turistickou chatu. Potřebnou stavební parcelu se pak sice v roce 1912 podařilo zakoupit, vznikly i plány stavby, ale všechno zhatilo vypuknutí světové války. K novému pokusu došlo krátce po jejím skončení. Obnovená Pobeskydská jednota slezská přesídlila do Frýdku a novým předsedou se stal JUDr. Jan Valeček, pozdější předseda Vrchního soudu v Brně, nadšený turista a lyžař. Právě on znovu oživil plány na výstavbu chaty a v dubnu 1921 se začalo podle architektonického návrhu místeckého stavitele Jaro Čermáka stavět. Bylo typické pro svou dobu, že vlna nadšení strhla i okolní obce, peněžní ústavy a vedle významných osobností i stovky drobných dárců, takže nejen, že se velmi rychle podařilo shromáždit potřebné finanční prostředky, ale také chatu za půl roku postavit.

Předcházely tomu ovšem přípravné práce. Na Prašivou tehdy ještě nevedla zpevněná komunikace jako dnes a veškerý stavební materiál bylo nutno buď vynášet ručně nebo vyvážet na povozech. V obou případech vedle členů jednoty velmi aktivně pomáhali také lidé z okolních obcí, zejména místní rolníci ochotně zapůjčovali své povozy. Přípravné práce započaly už rok předtím, než začala samotná stavba, kterou provedla firma Ludvíka Juroše z Frýdku.

V roce 1922 přistoupila Pobeskydská jednota slezská ke Klubu československých turistů (KČST) a chata na Prašivé se tak stala jeho majetkem. Následovalo pro chatu velmi příznivé období. Ve druhé polovině dvacátých a ve třicátých letech, v době, kdy byl předsedou frýdeckého odboru KČST notář JUDr. František Olšák, došlo k vybudování cesty na Prašivou a k dalším stavebním úpravám chaty: byla dostavěna další skleněná veranda, rozšířena kuchyň, byl položen vodovod, zřízena koupelna, sprchy a umývárna. V polovině

30. let nabízela chata turistům 30 lůžek, nocleh stál 4,50 Kč.

Na podzim roku 1938 připadla chata do polského záboru a rok nato se Prašivá stala součástí německého území. Nepočítáme-li krátké poválečné období, teprve v roce 1992, kdy se chata vrátila do majetku Klubu českých turistů, odboru Frýdek-Místek, bylo možné navázat na prvorepublikové dědictví. Vrchol Prašivé tak zase ožil různými zajímavými akcemi, které zpestřují turistům jejich zážitek z výstupu: vedle tradičních poutí se zde konají dětské dny, mikulášské nadílky, hraje se tu loutkové divadlo a nejnovějším hitem se stala setkání lyžařských veteránů na dřevěných lyžích v dobových kostýmech.

D. Nošovická naučná větev

D. 1. Pivovar Radegast

V 60. letech bylo rozhodnuto najít na severní Moravě vhodnou lokalitu pro výstavbu moderního pivovaru s velkou kapacitou soustředěnou na jediném místě. Po pečlivé úvaze padla volba na Nošovice. Vhodné klimatické a ekologické podmínky této oblasti, dostatek kvalitní horské vody, blízkost ostravské aglomerace, kvalifikované pracovní síly i možnost dostatečného odbytu byly těmi rozhodujícími důvody.

Základní kámen pivovaru byl položen v roce 1966 a první várka nového piva byla uvařena dne 3. prosince 1970. Pivovar dostal své jméno podle mytického boha Radegasta, kterého staroslovanské pohanské kmeny uctívaly jako boha ohně, slunce, sklizně a pohostinnosti, a jehož socha se nachází nedaleko odtud, na hoře Radhošti. Do historie piva Radegast se nesmazatelně vryl sládek Jaromír Franzl. Právě on prosadil, že pivo z Nošovic bude mít hořkou chuť, což v šedesátých letech nebylo vůbec obvyklé.

Do 30. června 1990 byl pivovar Radegast jedním ze závodů podniku Severomoravské pivovary Přerov a 1. července 1990 se stal samostatným státním podnikem. V roce 1991 byl privatizován a v roce 1999 se Pivovar Radegast stal součástí společnosti Plzeňský Prazdroj, a.s., kterou vlastní druhá největší pivovarská společnost na světě SABMiller plc, s pivovarnickými aktivitami či distribucí ve více než 60 zemích světa napříč šesti kontinenty.

Dnes je Radegast druhým největším pivovarem v Česku. Současná roční produkce je přes 2 miliony hektolitrů tradičního českého piva plzeňského typu. Pivovar má také vlastní sladovnu a zaměstnává celkově 340 zaměstnanců ve výrobě piva, výrobě sladu a distribuci. Zdejší pivo je dlouhodobě nejoblíbenější na Moravě. Průzkum uskutečněný mezi obyvateli Ostravy staršími 18 let odhalil skutečnost, že 74% respondentů považuje značku Radegast za symbol moravskoslezského regionu. Za nejlepší pivní značku vyráběnou na Moravě ji navíc považuje 81% dotázaných. Každý pátý dotázaný si myslí, že Radegast velmi dobře reprezentuje Českou republiku v zahraničí. Nealkoholické pivo Birell, kterému zdejší sládci rovněž vdechli život, je nejoblíbenějším nealkoholickým pivem v České republice. Pivovar Radegast prostřednictvím programů Občanská volba a následně Prazdroj lidem dlouhodobě finančně podporuje mnoho projektů neziskových organizací v regionu. Jsou jimi také naučné stezky.

Podrobnější informace o historii pivovaru, výrobě piva a sladu, ekologických a jiných aktivitách pivovaru se můžete dozvědět při návštěvě expozice návštěvnického centra, které se nachází v areálu Pivovaru Radegast.

D. 2. Obec Nošovice

Předpokládáme, že Nošovice vznikly už v polovině 15. století, první dochovaná písemná zmínka o nich však pochází až z roku 1573. Tehdy obec ještě vystupovala pod názvem Potměnošovice, který jí připadl podle jejího zakladatele Potměnoše. Dnešní název je používán až od roku 1664.

Do poloviny šedesátých let 20. století šlo o ryze zemědělskou obec. Koncem padesátých let minulého století tu vzniklo Zemědělské družstvo Nošovice, které se postupně rozvíjelo a slučovalo s okolními družstvy až na produkční plochu 3,5 tisíce ha zemědělské půdy a rozkládalo se od hranic Slovenska až téměř po okresní město Frýdek-Místek. V současnosti zde sídlí nové moderní Zemědělské družstvo vlastníků Nošovice se zaměřením na výrobu mléka, vepřového masa a brambor. A zvláště pak na produkci Nošovického kysaného zelí - českého výrobku, který je nositelem ochranné známky Evropské unie.

Spolkový život tradičně v menších obcích zastupovaly především sbory dobrovolných hasičů. Nejinak tomu bylo i v Nošovicích, kde se hasičský sbor ustavil v roce 1925. Z dalšího roku pak pochází první ruční hasící stříkačka s výkonem 400 l/min, kterou sbor s pietou udržuje dosud funkční. Dalším tradičním spolkem je SK Nošovice-Lhoty, spolek, jehož název se mnohokrát změnil, nicméně jeho hlavní náplní je po celou dobu, tedy od roku 1940, hraní kopané.

Nošovice jsou všeobecně známy především díky dvěma velkým podnikům, které mají sídlo na jejich území. Vedle Pivovaru Radegast, jemuž je věnována jiná tabule, se jedná o novou automobilovou továrnu Hyundai. Společnost Hyundai Motor Company ji začala stavět v dubnu 2007 a již v listopadu 2008 zde byla spuštěna sériová výroba s plánovaným cílem vyrábět 300 000 vozů ročně.

Obcí protéká řeka Morávka, jejíž část byla k 1. 1. 2007 vyhlášena za chráněné území s názvem Národní přírodní památka Skalická Morávka. Toto území představuje asi pětikilometrový přirozený, technicky málo upravený úsek toku řeky Morávky jako pro zdejší oblast západokarpatského flyše typické divočící a větvicí se šterkonosné řeky. Na tomto území se vyskytuje také řada chráněných a ohrožených druhů rostlin.

K dalším místním zajímavostem patří přivaděč vody pro Žermanickou přehradu. Tento přivaděč je raritou regionu, neboť je druhým nejdélším uměle vybudovaným kanálem po Schwarzenberském plavebním kanálu v Jižních Čechách a Rakousku. Pozoruhodné jsou rovněž biologické rybníky pro čištění drenážních a dešťových vod z areálu Pivovaru Radegast. Nesmíme ovšem zapomenout ani na památku, která byla přenesena z dnešní průmyslové zóny: odpočinkové místo s dřevěnou vitrínou se sochou sv. Antonína a s dřevěným křížem.

D. 3. Obec Nižní Lhoty

Obec Nižní Lhoty patří k nejstarším obcím v regionu. Vznikla někdy na přelomu 13. a 14. století, kdy v soupisu desátek vratislavského biskupství z roku 1305 mohla být vedena pod názvem Rudgeri villa (Rudgerova Ves). K roku 1450 by se mohla skrývat pod názvem Rozkova Lhota. Tyto domněnky však nelze prokázat. V roce 1573 v urbáři frýdeckého panství obec najdeme pod již povědomějším jménem Ves Dolní Lhoty a k roku 1641 pod dnešním názvem Nižní Lhoty.

Malá, čistě česká obec se už od 18. století vyvíjela stranou hlavní dopravní cesty spojující Frýdek s horskou oblastí, což mělo za následek její pomalejší rozvoj, a to zejména v oblasti hospodářské. Majitelé větších či menších pozemků se živili zemědělstvím. Ti, co nevladnili pozemky, nacházeli obživu v řemesle, obchodě či nádenictví. Dříve velmi rozšířené tkalcovství postupně nahradilo zaměstnání v továrnách ve Frýdku, ve Vítkovicích či v Moravské Ostravě.

Místní obyvatelé vedli poměrně rušný spolkový život. Už před 1. světovou válkou zde vyvíjel vzdělávací a svépomocnou činnost hospodářský spolek, počátkem 20. let se ustavil spolek České srdce, který se po několika letech přeměnil v Odbor Matice osvěty lidové, v roce 1926 se ustavil Sbor dobrovolných hasičů a v roce 1940 Sportovní klub Lhoty – Raškovice, se sídlem v Nižních Lhotách, jehož vznik iniciovali především místní fotbalisté. Dnes působí pod názvem SK Nošovice - Lhoty. Velkou tradici má v obci i myslivost, nyní reprezentovaná aktivním spolkem Myslivecké sdružení Nošovice – Lhoty.

O vzdělávání dětí pečovala obecná škola v obci v letech 1870 až 1962, kdy byla pro nedostatek dětí zrušena. Dnes plní děti svou školní docházku převážně v sousedních obcích Nošovice a Dobrá. Nejen škola je ale nositelkou osvěty a vzdělání. V obci vznikla krátce po první světové válce také osvětová beseda a místní knihovna. Nižní Lhoty se dokonce pyšily dvěma knihovnami: jednou obecní a druhou soukromou, patřící krejčímu Vincenci Baranovi, podle kroniky rovněž hojně využívanou.

Ve 20. století byla několikrát dotčena samostatnost obce, když nejdříve v roce 1939 byla její část zabrána sousedním Polskem, v roce 1960 se Nižní Lhoty staly součástí obce Nošovice jako její místní část, a nakonec v roce 1976 skončily jako místní část integrované obce Dobrá. Až na konci listopadu 1990 získala obec opět samostatnost.

Největší přírodní zajímavostí na území obce jsou Národní přírodní památka Skalická Morávka, zařazená do soustavy chráněných území evropského významu Natura 2000, přivaděč vody do Žermanické přehrady a Biotop tůň. Realizací tohoto areálu v letech 2008 - 2009 vznikl náhradní biotop pro mokřadní druhy dotčené výstavbou Průmyslové zóny Nošovice.

Z architektonických památek jsou v obci nejzajímavější římskokatolická kaple Navštívení Panny Marie z r. 1946 postavená na místě původní zvonice z roku 1867, hasičská zbrojnice a několik původních roubených chalup. Převážnou část pozemků v obci obhospodařuje Zemědělské družstvo vlastníků Nošovice, které zde vyrábí Nošovické kysané zelí. Na katastru obce se nachází část automobilového závodu Hyundai Manufacturing Czech Republic, který zde má své sídlo.

D. 4. O zbojníku Ondrášovi

Nejstarší zmínky o vzrůstajícím se zbojnictvím na Těšínsku pocházejí z přelomu 16. a 17. století. Neustále rostoucí nákladnost dvora těšínských knížat a rostoucí náročnost drobných feudálů, ke kterým se přidával počínající náboženský útisk, vedly k omezování práv svobodných sedláků a k zavádění nových druhů poddanských povinností. Docházelo ke skupování volenství a dědičných i zákupních fojtství. Za těchto ztížených podmínek byl častým jevem útěk poddaných z jejich gruntů na statky jiné vrchnosti, nebo muži i ženy přecházeli ke zbojníkům.

V lidovém podání se stala nejslavnější zbojnická skupina vedená Ondrášem – Ondrou

Fuczimanem, synem fojta z Janovic. Ve své době byla jednou z několika desítek zbojnických skupin, které operovaly v beskydské oblasti.

Někdy kolem roku 1710 za blíže neznámých okolností Ondráš opustil poctivou obživu a ocitl se ve zbojnické bandě, ve které se stal později kapitánem. Ondrášova banda po čtyři roky přepadala ve velmi širokém prostoru. Přepady zbojníci provedli ve Staré Vsi, Košatce, Brušperku, Staříči, Sviadnově, Paskově, Řepišťích – Rakovci, Místku, Frýdku, Panských Nových Dvorech, Starém Městě, Janovicích, Raškovicích, Malenovicích, ale též v Ráji u Fryštátu (Karviné), Třebovicích u Ostravy, Hlučíně, Bílovci, Trnávce, ale i v mnoha beskydských osadách.

Společníky Ondráše při přepadech byli Jura Jurášek z Malenovic, zvaný Juráš, Jan Bajtek z Raškovic, Jura Břuzka ze Skalice, Jan a Ondra Chlopčikovi z Malenovic, Kuba Dvořák z Raškovic, Kolář a Bartek Pavlosek a jeho syn ze Sedlišť, Jura Pilenda, Josef Šobišovský, Řezníček ze Staříče, Tesař z Krásné, Jiří Vojtek ze Starého Města, Kuba Žapčak z Turzovky a asi i další. U některých rozsáhlejších akcí mohlo být zbojníků a jejich pomocníků i několik set.

Činnost zbojníků, ohrožující bezpečnost a klid v celém kraji, podnítila vrchnostenské úřady k rozsáhlým opatřením, včetně vypsání odměny 100 zlatých tomu, kdo živého či mrtvého Ondráše dopraví k potrestání. Slib beztrestnosti potvrzený samotným císařem Karlem VI. a vysoká odměna přivedly Ondrášovy druhy k rozhodnému činu – k zabití svého kapitána.

K rozhodující akci došlo v noci z 31. 3. na 1. 4. 1715 u „Matky Hedviky“ na Horákově šenku ve Sviadnově. Juráš zabil Ondráše jeho vlastním obuškem, při Ondrášově zabití byli účastníci zbojníci Jura Pilenda, Ondra Chlopčik, Haiduk, Bartek Pavlosek a Josef Šobišovský. Ve Frýdku dala vrchnost Ondrášovo tělo rozčtvrtit a jednotlivé části pro výstrahu ostatním rozvěsit na hospodě (patrně vedle zámku), pod zámeckým kopcem, u Starého Města a u městského lesa, aby posloužily jako potrava ptactvu.

Ondrášovi vrazi byli nejprve po dva měsíce vězněni v těžkém žaláři ve Frýdku a teprve poté byli na kauci propuštěni. Protože ještě téhož dne ve frýdeckém lese přepadli syna těšínského starosty a v přepadech nadále pokračovali, byli vylákáni na frýdecký zámek pod záminkou, že jim tam bude vyplacena odměna 100 zlatých za usmrcení Ondráše. Ze zámku byli zbojníci posláni do Těšína, kde jim měla být tato odměna vyplacena z hlavní daňové pokladny rovným dílem.

Do Těšína zbojníci z Ondrášovy bandy dorazili 20. 8. 1716 a po předvedení před těšínského fojta a těšínského purkrabího jim bylo oznámeno, že budou vsazeni v železech do žaláře. Zbojníci rozpoutali prudkou rvačku a dalo hodně práce, než byli konečně přemoženi a spoutáni. Po výsleších byli posláni na galeje. Jiří Jurášek byl popraven v Těšíně lámáním pomocí okutého kola a Jura Polenda byl oběšen.

E. Hornodomaslavská naučná větev

E. 1. Farnost Domaslavice

Domaslavská farnost patří k nejstarším v našem kraji. O jejím významu v minulosti svědčí už sama velikost farní budovy (podoba z roku 1803), ke které patřily budovy hospodářské s velkou rozlohou pozemků. Farnost plnila funkci duchovního centra a do zdejšího kostela

putovali lidé ze širokého okolí. Mnohé z její historie však upadlo nenávratně v zapomenutí v důsledku požáru z roku 1773, při kterém shořel farní archiv. S využitím dochovaných písemných pramenů z Arcidiecézního archivu ve Vratislavi, těšínské pobočky katovického Státního archivu, či Zemského archivu v Opavě lze přesto rekonstruovat běh dějin v tomto farním okrsku Těšínského Slezska. První zmínka o samostatné duchovní správě v Domaslavicích pochází z poloviny 15. století. Podle místní lidové tradice je nejstarší kostel situován na jihozápadním úbočí kopce Vidíkova. V souvislosti s reformací připadla fara s kostelem v polovině 16. století evangelíkům. Někdy v této době také zanikla fara v Soběšovicích a tamní kostel byl svěřen do správy domaslavských farářů. V polovině 17. století přechází farnost zpět do správy katolické církve, jak je tomu dodnes. Farnost Domaslavice zahrnuje v současné době pět obcí: Horní Domaslavice, Dolní Domaslavice, Soběšovice (s filiálním kostelem Navštívení Panny Marie), Lučinu (s obecní kaplí svatého Jáchyma a Anny) a Dolní Tošanovice (s obecní kaplí svatých Cyrila a Metoděje). V minulosti patřily do farnosti také Dobratice, Žermanice a další obce v okolí. Farnost je zasvěcena svatému apoštolu Jakobovi Staršímu (svátek 25. 7.), velká pouť se tu od nepaměti koná také na svátek Panny Marie Karmelské (16. 7.).

Mezi duchovními správci zdejší farnosti vyniká osobnost pátera Jana Evangelisty Ježíška (1844–1897). Pocházel ze statku v nedalekých Žermanicích. Do Domaslavic nastoupil v roce 1887, když před tím působil jako administrátor poutního kostela Navštívení Panny Marie ve Frýdku. Do dějin zdejšího kraje se zapsal nejen jako horlivý duchovní správce, ale také jako velký vlastenec, hospodář a v neposlední řadě také jako zakladatel turistiky na Těšínsku. Požár farní budovy a kostela v roce 1892 a jejich následná obnova se však neblaze odrazily na zdraví pátera Ježíška. Zemřel na následky vyčerpání v roce 1897 ve věku 53 let. Jeho hrob se nachází na zdejším starém hřbitově, přímo za presbytářem kostela. Jméno pátera Ježíška se nesmazatelně zapsalo také do dějin české básnické tvorby, když mu Petr Bezruč, jeho dlouholetý přítel, věnoval báseň s názvem „Domaslovice“, která je součástí sbírky Slezské písně.

Jinou velkou osobností v duchovní správě zdejší farnosti je postava pátera Aleše Emila Gwuzda (1915-1985). Pocházel z Orlové a působil v Domaslavicích v letech 1972 až 1985, když předtím jako člen benediktinského řádu zastával funkci převora kláštera v Praze na Břevnově. Po rozpuštění řeholních společenství za komunistické éry v roce 1950 však byl nucen pracovat nejprve v dělnických profesích a teprve po několika letech získal opět státní souhlas k výkonu duchovní služby. Prastaré heslo benediktinského společenství „Ora et labora“ (Modli se a pracuj) naplňoval i zde mimo zdi kláštera, když dokázal obdivuhodně spojit duchovní péči o farnost s péčí o dobrý technický stav farních objektů, na jejichž opravách se sám aktivně podílel. Poslední velká generální oprava kostela proběhla právě v době jeho působení. Páter Gwuzd je pochován na novém hřbitově a jeho hrob zdobí bronzová deska s reliéfem břevnovského kláštera.

E. 2. Obec Horní Domaslavice

Poprvé se Horní Domaslavice v dochovaných historických pramenech připomínají v roce 1305 ve výčtu příjmů vratislavského biskupství jako obojí Domaslavice a až do 16. století je obtížné od sebe důsledně Horní a Dolní Domaslavice odlišit. Na počátku 16. století náležely Horní Domaslavice Václavu Tlukovi Tošanovskému. Není účelné zde rozepisovat všechny majitele panství, zmíníme se jen o některých. V roce 1654 se majitelem Horních Domaslavic stal Filip Saint-Genois, příslušník starého šlechtického rodu z území dnešní Belgie a plukovník v habsburských službách. Právě k roku 1654 klade tradice vznik kaple sv. Anny, která pak sloužila i jako hrobka. Nedá se zcela vyloučit, že v blízkosti kaple vzniklo zároveň

i sídlo majitelů Horních Domaslavic. Klasicistní zámek, který tu pak v poslední čtvrtině 18. století vybudovali další majitelé z rodu Grohmanů, by tak mohl být jeho přestavbou. Zámek nebyl velký, byla to malá jednopatrová budova krytá mansardovou střechou a fasádou pročleněnou paspartovými pásy a šambránami. Od konce 19. století se majitelé často střídali a zámku už nebyla věnována náležitá péče, takže postupně chátral. Na konci 40. let 20. století už byl ve velmi špatném stavu a nápravu mohl zjednat pouze MNV. Ten to však odmítl s poukazem, že se jedná o objekt spjatý s vykořisťovateli. V následujícím desetiletí tak zámek zanikl. Stavba byla postupně rozebrána.

Dalším šlechtickým rodem, který se významně zapsal do dějin obce, byli Harasovští. Nezdrželi se tu dlouho, sotva tři desetiletí, ale právě za rytíře Jiřího Harasovského a za jeho finanční pomoci byl v obci v letech 1739-1745 postaven nový zděný kostel. Na hřbitově si Harasovští postavili také svoji hrobku.

Důležitým letopočtem v historii obce je rok 1864. Do tohoto roku tvořily Horní a Dolní Domaslavice jednu obec. Usnesením zemského sněmu se nyní rozdělily podle už existujících katastrů na obce dvě. Pozoruhodné je, že hranice prochází bývalým centrem spojené obce, takže například fara stojí ještě na území Horních Domaslavic, ale její bývalá hospodářská budova už je na území sousední obce.

Obec byla ve druhé polovině 20. století postižena odlivem obyvatelstva. Bylo to nejdříve v souvislosti s budováním Žermanické přehrady v 50. letech, kdy se někteří lidé museli vystěhovat, a později, v 80. letech, v důsledku zákazu nové výstavby, který trval po dobu integrace obce, kdy Horní Domaslavice byly přičleněny k Dobré. Teprve po dezintegraci se začal život v obci znovu naplno rozvíjet. Působí tu několik zájmových organizací: včelaři, zahrádkáři a myslivci. Nejstarším spolkem je Sbor dobrovolných hasičů založený v roce 1926.

Z iniciativy obecního úřadu vznikla v roce 1994 Naučná stezka Horní Domaslavice, která na pěti zastaveních připomíná místní historii a zajímavosti. Jednou z nich je jezírko zvané Mořské oko. Vzniklo uměle při těžbě kamene na stavbu zámku a kromě své přirozené přírodní krásy je opředeno i několika romantickými pověstmi.

E. 3. Obec Vojkovice

Obec Vojkovice vznikla patrně někdy počátkem 16. století. První písemná zmínka o ní pochází z roku 1520. Původně patřila Tlukům z Tošanovic a v urbáři z roku 1580 je uváděna jako součást frýdeckého panství. Je zde zmíněno jméno fojta Jana Vojkovského a dvanácti usedlých obyvatel.

Charakter obce býval vždy především zemědělský, místní obyvatelé si navíc přivydělávali pro kraj typickým tkalcovstvím. Zvláštní druh přivýdělku pak pro ně představovalo vytahování povozů na silnici do zdejšího pověstného kopce. Vojkovice leží v dolině na soutoku tří říček – Lučiny, Holčiny a Račoku a těžké kupecké vozy jedoucí z Frýdku do Těšína zde mívaly velké potíže při vyjetí do obou strání, kudy cesta vedla. Místní neváhali této nesnáze využívat a kupci museli sáhnout hluboko do kapsy, pokud se chtěli s nákladem dostat dál.

Vojkovice bývaly také známy svým bylinným likérem Vojkovickou hořkou, který tu vyráběla židovská rodina Glesingerů. Bernard Glesinger založil výrobu lihu sice již roku 1864, ale samotný likér se začal vyrábět až roku 1890. Jeho výroba byla přísně střeženým

rodinným tajemstvím, seznam a poměr 53 bylin, které byly základem pro výrobu Vojkovické hořké, neznal nikdo jiný, než majitel firmy. Ten ovšem v roce 1939 emigroval a do obce se už nikdy nevrátil. Zdálo se tedy, že historie originálního nápoje se uzavřela. V roce 1997 ale došlo při rekonstrukci restaurace U Zajíce v Hnojníku k nečekanému nálezu menšího množství tohoto likéru. Po složitém několikaměsíčním zkoumání se podařilo tajemství receptu rozluštit a výroba likéru byla obnovena. V současnosti jej vyrábí firma Kwaczek v Dobré.

Jistou zajímavostí, i když ne v pravém slova smyslu, je, že v obci není kostel. Místem zbožnosti je kaplička Navštívení Panny Marie s kamenným křížem z roku 1915.

Ve Vojkovicích není v současné době ani škola, děti dojíždějí za školní docházkou do Dobratic. V minulosti se ale vyučovalo i v obci. Počátky byly nevyhovující podobně jako tomu bylo jinde. Od roku 1846 se vyučovalo postupně ve třech pronajatých místnostech v soukromých domcích. Svou první školní budovu měla obec v roce 1872. Žáků ovšem přibývalo a to si několikrát vyžádalo rekonstrukci školy, v roce 1924 byla například přestavěna na dvoupatrovou. Poslední rekonstrukce je z roku 1958. O 21 let později zde ale vyučování skončilo.

Od roku 1930 v obci působí Sbor dobrovolných hasičů, dále v obci funguje Sokol, Kynologický klub, včelaři a myslivci. Největších úspěchů ovšem dosahuje Svaz branně technických sportů (SBTS), nástupce dřívějšího Svazarmu. V minulosti se zabýval sportovní střelbou, motoristickým sportem, školením řidičů a jízdami zručnosti. Nyní se SBTS zabývá jen sportovní střelbou a jeho střelci získávají každoročně ocenění Mistrů republiky SBTS ve sportovní střelbě ze vzduchových pušek, vzduchových pistolí a laserových zbraní.

Originální památkou na osvobození obce bylo až do roku 1990 letadlo, které stálo v centru obce.

E. 4. Obec Dobratice

První zmínku o obci nacházíme v písemných pramenech k roku 1602, kdy byly Dobratice součástí hornodomaslavského panství. Z množství pánů, jimž Dobratice patřily, zmiňme alespoň barona Antonína Valentina Kašnice z Weinberga, který údajně bydlel přímo v obci v dřevěném loveckém zámečku. Jeho podoba se bohužel nedochovala, patrně se ale jednalo o rozsahem menší přízemní objekt.

Dobratice patřily až do roku 1868 k farnosti domaslavské. Tam chodili zdejší farníci i do kostela. Se stavbou vlastního kostela začali v Dobraticích až roku 1863, když hlavní úlohu při tomto díle sehrál domaslavský farář Filip Habernal, podnikavý, lidumilný kněz, možná nejdůležitější osobnost v historii Dobratic v 19. století. Kostel, nejpozoruhodnější historická památka v obci, byl vysvěcen a dán do užívání na podzim roku 1865 a o tři roky později byla v Dobraticích zřízena i samostatná farnost. Zároveň se ale v pouhých šedesáti letech uzavřela životní pouť faráře Habernala.

Ten se už předtím zasloužil i o založení školy v obci. Do roku 1852 totiž škola v Dobraticích nebyla a děti měly docházet do školy v Domaslavicích. Kvůli velké vzdálenosti tam však spíše nedocházely. Proto páter Filip Habernal inicioval vznik vlastní dobratické školy. Zpočátku se vyučovalo v pronajaté místnosti v jedné z místních chalup, po několika letech obec zakoupila pro potřeby školy dřevěné selské stavení a až v roce 1871 byla vystavěna

nová zděná školní budova.

Škola nesporně změnila společenské a kulturní ovzduší v obci. Před první světovou válkou se místní občané začali sdružovat v prvních spolcích. V roce 1900 vznikl Spořitelní a záloženský spolek, roku 1910 Dělnické spotřební družstvo a začátkem roku 1914 i Místní odbor Matice osvěty lidové, který vedle pořádání různých slavností rozšiřoval mezi lidmi zájem o četbu tisku a knih a sehrál první divadelní představení v obci. Válka tento nadějný kulturní vzestup přerušila. Krátce po ní ale Matice osvěty lidové svou činnost obnovila a vznikly i další spolky: Dělnická tělovýchovná jednota, Orel, Federace dělnických tělocvičných jednot. Roku 1927 pak došlo i na spolek nejrozšířenější – byl založen hasičský sbor. Jeho založení občané přivítali a hned mu věnovali svou přízeň. Můžeme tak soudit alespoň z toho, že v následné peněžní sbírce a při prvních společenských akcích pořádaných hasiči, se vybralo tolik peněz, že si sbor mohl pořídit první stříkačku, základní výzbroj a začal i se stavbou požární zbrojnice.

Sbor dobrovolných hasičů v obci aktivně působí dodnes a pestrost společenského dění v obci dokládá i existence dalších občanských organizací. Působí tu TJ Comfort Dobruška, Občanské sdružení občanů obce Dobruška, chrámový sbor Filia, Český svaz zahrádkářů a včelaři, spadající pod doberskou organizaci Českého svazu včelařů.

Největší památkou v obci je již zmiňovaný kostel. Donedávna obec zdobil ještě památný viadukt, ten ovšem musel ustoupit stavbě rychlostní komunikace.

E. 5. Z historie Bukovic

Nacházíme se u budovy někdejšího fojtství v Bukovicích, které tvořily původně samostatnou obec. Posledním fojtem v Bukovicích byl Jan Mec, který zemřel v roce 1849. Byl fojtem i pro Dobrušku. Fojt stál na nejvyšším stupni v rozvrstvení vesnické společnosti. Měl úlohu prostředníka mezi vrchností a obcí. Dalo by se říci, že byl svého druhu úředníkem, který spravoval obec podle pokynů a v zájmu své vrchnosti. Pro vrchnost vybíral od poddaných peněžité a naturální dávky, dohlížel na to, aby poddaní správně hospodařili a plnili robotní povinnosti a případně měl i potlačovat známky odporu vůči vrchnosti. Fojt měl privilegované postavení, byl osvobozen od roboty, ale měl i značné povinnosti.

Kvůli nedochovanosti písemných pramenů není možné přesně určit, kdy byly Dobruška s Bukovicemi spojeny v jednu obec, přesněji řečeno, kdy se Bukovice staly osadou Dobrušky. Splývání obou obcí bylo zřejmě postupné. V dochovaných domovských listech z 60. let 19. století někteří uvádějí jako své bydliště „Bukovice a Dobruška“. Ještě v roce 1891 jsou Bukovice, byť velmi stručně, zaznamenány jako samostatná obec v Ottově slovníku naučném. Uvádí se tu, že při sčítání lidu v roce 1880 měly 42 domů a 251 obyvatel.

Přítom v dopise obyvatel Bukovic adresovaném Okresnímu hejtmanství v Českém Těšíně z roku 1921 se píše, že obec byla zcela samostatná do roku 1858. V dopise Bukovičtí žádali o opětovné rozdělení Dobrušky a Bukovic na dvě samostatné politické obce. Ohrazovali se, že Bukovice přispívají značným procentem do společného obecního rozpočtu, ale vzhledem k tomu, že v obecní správní komisi mají pouze dva členy, nedokážou prosadit záležitosti pro jejich osadu potřebné. O všem tak vlastně rozhodují zástupci Dobrušky, kteří nemají pro bukovické poměry to správné porozumění. Bukovice měly v té době asi 40 domů a zhruba 300 obyvatel a cítily se na to, aby si své záležitosti spravovaly samy. Ve sporu se ale měly vyjádřit obě strany, tedy i ta dobrušická, a ta byla silnější. A její názor byl nerozdělovat.

Snaha obyvatel Bukovic tak vyšla naprázdno a další vývoj pak směřoval k jednoznačnému splynutí – v roce 1951 už Bukovice zanikly i jako samostatná osada v rámci Dobratic, což bylo symbolicky stvrzeno i přečíslováním domů. Nejviditelnějším pozůstatkem kdysi samostatné obce tak dnes zůstává bývalé fojtství a dnešní pohostinství Harenda. Nedaleko odtud stojí zvonice z počátku 20. století. Stojí za připomenutí i jako zajímavý doklad spolupráce občanů několika sousedních obcí. V roce 1921 totiž občané Bukovic, Dobratic, Vyšních Lhot a Komorní Lhotky uspořádali sbírku, aby do ní zakoupili zvon. Stál 3665 korun.

Asi půl kilometru odtud směrem na Prašivou, u restaurace Kohutka, je křižovatka dvou větví dálkové cyklotrasy Greenways Krakov – Morava – Vídeň. Prostřednictvím mezinárodní cyklistické trasy spojuje dvě významné středoevropské metropole Krakov a Vídeň. Na místě je informační tabule.

F. Hnojnická naučná větev

F. 1. Obec Hnojník

Hnojník je největší obcí Mikroregionu povodí Stonávky. V historických pramenech je poprvé připomínán v roce 1305 v soupisu desátků vratislavského biskupství. Předpokládáme však, že ves vznikla mnohem dříve, možná již ve druhé polovině 12. století. Patrně už ve 14. století a určitě v 15. století patřil Hnojník jako svobodný statek šlechtické rodině, která se podle něj nazývala. První dochovaný doklad se jménem příslušníka této rodiny, konkrétně se jednalo o Staška z Hnojníka, pochází až z roku 1445.

Výraznou stopu v dějinách obce zanechal šlechtický rod Beessů z Chrostiny, který se stal majitelem hnojnického panství v roce 1736. Beessové si nechali v obci postavit barokní zámek, který pak v dalších generacích přebudovali v empírovém slohu a nakonec dostavěli i druhé patro. Část původního mobiliáře zámku, ve kterém v roce 1930 při své návštěvě regionu přenocoval i prezident Tomáš G. Masaryk, je dnes vystavena na hradě Šternberk. Na místním hřbitově si Beessové nechali postavit rodovou hrobku, v níž pak bylo pohřbeno deset členů rodu.

Velký rozvoj zažil Hnojník v 19. století. Zatímco na jeho počátku tu žilo 324 obyvatel, roku 1843 už to bylo 614 obyvatel, a to v 60 číslech popisných. Většina obyvatel se živila zemědělstvím. Bylo tu ale také pět mlýnů a hnojnická vrchnost vybudovala i několik malých průmyslových podniků: dvě palírny, pivovar a cihelnu. Uživít se na malých pozemcích představovalo pro místní rozrůstající se rodiny stále větší problém, a tak ve druhé polovině 19. století začali místní lidé stále více jezdit za prací do Třineckých železáren, karvinských dolů, či ostravských průmyslových podniků. To mělo za následek i pokles počtu obyvatel obce, neboť řada z těchto lidí se už v místě nového zaměstnání trvale usadila. Na konci století tak Hnojník zaznamenal velký úbytek obyvatelstva.

Intenzivnější spojení s okolním světem ale přineslo do obce i nové myšlenky, nové impulsy dalšího vývoje. Na tomto stavu se výrazně podepsala i stavba dráhy z Frýdku do Těšína a zřízení nádraží v Hnojníku, které z této obce učinilo v určitém smyslu nové centrum a dopravní křižovatku pro okolní obce, které železnici neměly. Změnil se také charakter dříve takřka čistě zemědělské obce, která se nyní stala zemědělsko-dělnickou. Zajímavým svědectvím o postupném pronikání technického pokroku jsou zápisy v kronice: v dubnu 1926 si první rádio v obci pořídil farář Rudolf Ploszek, o rok později se tu objevil první automobil,

vlastnil jej MUDr. Jan Hornich. V témže roce se na počtě po dlouhých letech neúspěšného jednání podařilo uvést do provozu první telefonní stanici a v roce 1937 byla provedena elektrizace větší části obce.

Největšími kulturně-historickými památkami v obci jsou kostel postavený v letech 1808-1812 namísto svého starého dřevěného předchůdce a replika sochy sv. Jana Nepomuckého v centru obce.

F. 2. Hnojník – vlakové nádraží

Železnice měla pro Hnojník obrovský význam už v tom, že obec se stala důležitou stanicí na trati z Frýdku do Polska a v jistém smyslu i dopravním uzlem pro okolní obce. Výrazně se zlepšilo a hlavně usnadnilo samotné spojení Hnojníku s okolním světem. Trať nechala vybudovat Společnost Severní dráhy Ferdinandovy jako jednu z vedlejších tratí hlavní dráhy v letech 1887-1888 a o její skutečnou podobu se zasloužil majitel zdejšího velkostatku baron Jiří Beess. Ve hře bylo totiž více možných tras, dráha měla vést buď až u hranice s Komorní Lhotkou, nebo přes evangelický hřbitov.

Evangelický hřbitov byl založen na počátku 80. let 19. století a pozemek pro tento účel daroval baron Beess. Až do této doby museli místní evangelíci pohřbívat své zemřelé v sousední Komorní Lhotce. V roce 1909 zřídili tzv. Hřbitovní radu, která se starala o všechny záležitosti hřbitova. V roce 1935 iniciovala i rozšíření zvonice na kapli, aby se tam mohly konat pohřební služby i za špatného počasí.

Nová železniční stanice se stala důležitým místem nejen pro samotnou obec Hnojník, ale i pro sousední Komorní Lhotku. V letech 1912 – 1913 byla vybudována silnice od nádraží do Komorní Lhotky. A v roce 1914 bylo schváleno vysadit okolo této silnice lípovou alej, která je dodnes jednou z největších pamětihodností obce a nepochybně okouzlí každého, kdo tudy projíždí poprvé.

Místní železniční trať bohužel nevyužil prezident Masaryk, který do obce v sobotu 5. července 1930 přijel z Frýdku autem. Přijel až navečer a byl uvítán davu lidí nejen z Hnojníku, ale i z okolních obcí. Po slavnostním uvítání se odebral na zámek, kde přenocoval. Ráno pak pokračoval ve své návštěvě regionu, odjel do Třince. Místní odbor Slezské Matice osvěty lidové se usnesl postavit na paměť pobytu prezidenta Osloboditele pomník před budovou měšťanské školy. Slavnost odhalení byla původně naplánována na 1. června, ale pro silný déšť byla odložena až na 11. června 1936. Podle kronikářů to byla až dosud největší slavnost v Hnojníku. Přítomni byli senátor Macek z Frýdku, okresní hejtman Gela, okresní školní inspektor Polášek, zástupci řady dalších úřadů a spolků, čestná rota pěšího pluku z Místku, členové tělocvičných jednot a hasičstva v krojích, samozřejmě školní mládež a údajně ještě asi 3 tisíce lidí z Hnojníku a okolí. Busta prezidenta je dílem akademického sochaře Josefa Třísky z Prostějova. Pískovcový hranol pochází z lomu v Řece.

Po dobu okupace byla busta dobře ukryta – zakopána na školní zahradě v Dobré. Znovu byla slavnostně odhalena u příležitosti státního svátku 28. října 1945. Nezůstala však ani nyní na svém místě dlouho. V noci z 9. na 10. června 1953, jak praví místní kronika, záhadně zmizela.

F. 3. Obec Komorní Lhotka

Komorní Lhotka je malebnou podhorskou obcí se zhruba tisícem obyvatel a velkou turistickou a lázeňskou tradicí. V současnosti je obec hlavním protagonistou rozvoje cestovního ruchu v Mikroregionu obcí povodí Stonávky. Tato říčka na území obce také pramení. První zmínka o obci, tehdy pod názvem Bučkova Lhota, se v dochovaných pramenech objevuje k roku 1455. Název se pak často měnil a až na konci 19. století se ustálil v té podobě, jak ho známe dnes.

Základem života místních obyvatel bylo zemědělství. To spočívalo v pěstování lnu a navazujícím tkalcovství a především v pasteveckém chovu ovcí. Postupně docházelo k zániku tohoto původního způsobu obživy. Zavedení železnice, vedoucí přes sousední Hnojník, zrušilo provozované formanství. Docházelo k tomu, že lidé hledali práci mimo obec a nacházeli ji v okolních městech. Byl to především těžký průmysl - doly, hutě.

V Komorní Lhotce je možné si prohlédnout klasicistní evangelický kostel z roku 1782 se třemi empírovými náhrobky a s barokním mobiliářem, krásným oltářem a kazatelnou. Velmi zajímavým objektem je také katolický kostel, který byl vybudován o více než 100 let později z místního šedozeleného godulského pískovce. Přímo v centru obce je zachovalými roubenými karpatskými dřevěnicemi z 19. století zastoupena lidová architektura typická pro Těšínsko.

Na jihovýchodním svahu hory Goduly se nachází „toleranční pomník“ z roku 1931 postavený u příležitosti 150. výročí vydání tolerančního patentu a připomínající pronásledování obyvatel nekatolického vyznání. Okolo roku 1530 se do celé Evropy začaly šířit reformační myšlenky Martina Luthera, velice rychle se ujaly i v Těšínském Slezsku, kde byla v polovině 16. století už většina obyvatel evangelického vyznání. O sto let později, za vlády Habsburků, už ale byly poměry jiné. V roce 1654 byly evangelíkům zabaveny skoro všechny kostely. V dalším období se mohli evangelíci setkávat pouze na tajných bohoslužbách po lesích. Větší svobodu vyznání a některá práva získali opět až s vydáním „tolerančního patentu“ v roce 1781. Díky němu mohli evangelíci stavět modlitebny, zakládat školy a povolávat vlastní kněze. Skutečná rovnoprávnost jim však byla přiznána teprve v roce 1848. Jedním z míst, které nám tuto dobu tajných setkání evangelíků v dobách protireformace připomíná, je i místo na hoře Godula.

Osobitou kronikou života v obci ve druhé polovině 20. století se staly jedinečné fotografie Jana Grabowského, fotografa samouka, který i když vlastně jen fotil život kolem sebe, zachytil na svých obrázcích už téměř zapomenuté kouzlo místního života své doby.

F. 4. Historie turistiky a turistické zajímavosti Komorní Lhotky

Turistika a lázeňství má v Komorní Lhotce již stopadesátiletou tradici. Díky příznivému klimatu, kráse přírody a produktům salašnického způsobu hospodaření v horách nabízela již od poloviny 19. století přirozené podmínky pro vznik lázeňského střediska. Na těchto předpokladech, a to navíc s využitím pramene na svém vlastním pozemku, založil v r. 1860 sedlák Jiří Valica první malé klimatické lázně. Pokračováním jejich tradice jsou dnes Bylinné lázně. Zásadním mezníkem ve vývoji Komorní Lhotky jako lázeňského centra byl letopočet 1880. Místní starosta Adam Walach začal budovat v moderním architektonickém stylu připomínajícím tehdejší alpská turistická střediska rozsáhlý léčebný a rekreační komplex. Jeho symbolem se stal takzvaný „Kurhotel“, hlavní lázeňská budova. Pro léčebné procedury se používaly kromě čisté pramenité vody a bylinných koupelí také místní zemědělské produkty – syrovátka nebo ovčí a kravské mléko. Komorní Lhotka se tak svými

službami stala známou na celém území tehdejšího Rakouska-Uherska. K jejím návštěvníkům patřili hosté nejen z okolního Těšínska, ale také z Opavy, Brna, Prahy nebo dokonce ze samotné Vídně. K lázeňským budovám přibýly areály nabízející tehdy služby pro prominentní klienty – tenisový kurt nebo koupaliště a „lázeňské městečko“ bylo dokonce vybaveno umělým osvětlením s petrolejovými lampami. Na další rozvoj jistě pozitivně zapůsobilo i vybudování železniční tratě mezi Frýdkem a Těšínem v r. 1888 se stanicí v nedalekém Hnojníku.

Ničivý požár budovy Kurhotelu v r. 1903 byl však pro lázně tragickou ranou, ze které se dále již nevzpamatovaly, a původní věhlas Komorní Lhotky jako lázeňského centra se pod tíhou dalších nepříznivých událostí prvé poloviny dvacátého století začal postupně vytrácet.

Přesto vždy zůstala Komorní Lhotka vyhledávaným cílem pěších turistů a rekreatantů. Krásná romantická údolí okolo horního toku zde pramenící řeky Stonávky nebo okolo jejích přítoků Ráztoky a Odnohy, stejně tak jako hřebeny mezi Godulou, Ropičkou, Kotařem a Prašivou vždy byly a jsou příjemným místem aktivního odpočinku. Oblast je vybavena dobře udržovanou sítí turistických značených cest, řadou stravovacích i ubytovacích zařízení a atraktivními službami, ke kterým patří především tradiční finská sauna. Prochází přes ni rovněž cyklotrasa Těšínským Slezskem. V úseku mezi Bukovcem a Vyšními Lhotami, na kterém Komorní Lhotka leží, jde zároveň o jednu z větví dálkové cyklotrasy Krakov – Morava – Vídeň, zařazené mezi trasy typu „greenways“. K nejzajímavějším turistickým cílům patří toleranční památník a opuštěný pískovcový lom – dnes cvičné horolezecké skály, obojí na úbočích hory Godula.

V centru obce, vedle budovy obecního úřadu, působí také místní informační centrum, nabízející rovněž publikace s regionální tematikou a drobné suvenýry.

Zdroj informací: www.beskydy.cz

Datum poslední aktualizace článku: 11.5.2015